

Nevesta.

Spisal dr. Ivo Šorli.

1.

Sladko se je spomniti ob nedeljah popoldne domovine, ki je takrat najlepša, ker je razlita vse bolj zlato čez mehka brda solnčna luč, — ah, ta mala, kipeča, kakor deviške grudi okrogla brda! — ker je vse snažno in pospravljeno po gladkih senožetih in ker je razsutih po beli cesti iz vasi šest, sedem rojev mladenk v nežnobelih, rožnatih, svetlomodrih oblekah.

Potem začno naenkrat najprej griči spodaj in nato senožeti na vrhu ugasovati, bledeti, pretakati se v vedno temnejše barve in se pogrezati polagoma, polagoma tja noter proti globokočrni polnoči. Samo cesta je kakor bela črta s kredo skozi mrak.

Zdaj šele zapojejo izza brda zvonovi — prijatelji, več: bratje. Izdajalec, kdor gre, ko mu ni treba, jih pozabi in se da spremljati drugim k zadnjemu počitku!

Dekleta čutijo milino njih glasov, ki se stiskajo k njih srcem. In njih srca se stiskajo k njim in molijo molitve, ki jih more moliti samo ob zvokih domačih zvonov srce.

A kako to čuti šele mladenič, ki jih ni slišal že vse leto in ki prihaja to uro po cesti in vasi proti koči svoje matere za brdom! Zvonovi so odpeli in študent se je počasi pokrnil.

V tem hipu je zapazil pred seboj dekleta.

Poznal je vsako, saj so bile skoraj vse ž njim v šoli nekdam. Tudi pozneje je rad izpregovoril ž njimi in celo ozrl se je včasih s skrivnim pogledom za katero. Več pa si ni upal; zdelo se mu je, da bi povedala druga drugi, in potem bi izgubil vso čast in vse spoštovanje pred ljudmi.

Tudi zdaj mu je strepetalo srce, ko jih je zagledal; a potem, ko so se srečali, je samo plaho, skoraj ponižno pozdravil in je hitel tik kraj ceste mimo.

Toda prav natanko je slišal, da je rekla ena, ko je bil komaj dvajset korakov dalje: „Kak lep kaplanček bo!“

Zardel je sam pred seboj, tako sladko in obenem bridko ga je izpreletelo.

O, težko se bo odreči vsemu svetu, ki je tako svetel in lep in ves zvoneč sladkega dekliškega smeha . . . In tisto veliko, sladkobolestno hrepenenje po svetlih, lepih planjavah tam zunaj v svetu, po katerih vse zveni jasnega smeha in kjer cveto mehke dekliške oči, je zavalovalo v njegovem srcu, — tisto hrepenenje, ki ga more umeti le on, ki je imel le še eno leto hoda do temnih vrat iz belega življenja v kraje, ki se mu zde zdaj še skoraj posmrtno strašni in mračni.

Naenkrat je zagledal hiteti belo postavo proti sebi.

„Ena, ki je zaostala za drugimi,“ si je mislil in čudno drznost je začutil v svojih očeh . . . Potem so zahrepenele roke . . . tako so zahrepenele, da mu jih je nekaj samo dvignilo in razširilo . . .

Kolikokrat je v mestu sam bedel cele ure sredi svojih že davno spečih tovarišev dolgo v noč, in v takih urah je stiskal zobe in si je prisegal, da mora pograbit še te počitnice še nekaj od vsega tega sladkega, česar že za dobro leto ne bo nikjer več ob njegovi poti.

Bela prikazen se je hitro bližala. Že je mogel razločiti vitko postavo.

Kakor srnica je! Naj se zgodi, kar se hoče! Preveč se mudi, da bi mogel še odlašati!

Nalašč je šel popolnoma na drugi kraj ceste. Ko sta bila pa ravno vštric, se je naenkrat obrnil in je stopil naglo tja.

„Ivan? Vi ste? Kako sem se ustrašila!“

Za hip je bil negotov, a potem jo je spoznal.

„Franica! Saj res, Franica! Pa kaka gospodična si postala, Franica! Niti spoznal bi te več ne bil!“

Držal jo je za obe roki in ji je gledal občudujoč v beli obrazek, ki je sijal iz temine vanj.

„Vam so to leto pa že celo brčice zrasle! Glejte ga, glejte, kako se postavi! Prav škoda jih bo, ko bodo morale pasti!“ Zasmejala se je in mu je pomežiknila.

Njemu pa ni bilo za smeh ob tej besedi in obrnil je hitro:

„Ali te ni strah, Franica? Kje si pa ostala toliko časa?“

„Pri vaši materi. Ampak da po pravici povem, še najbolj zato, ker grem najrajša sama domov, če je tak lep večer.“

„O, in jaz sem hotel samo reči . . .“

„Kaj?“

„Da bi šel malo s teboj, če te je strah?“

„Samo če maráte! Drugače bi morala iti najprej v vas in šele potem po cesti doli. Do brda če me spremite . . .“

Krenila sta po stezi, ki se je cepila za ovinkom od ceste položno navzdol proti dekletovi domačiji. Študent ji je bil del roko rahlo in plaho okrog pasu, in ona se ni branila. Bilo je prvikrat, da je čutil žensko telo ob sebi, zato je tako silno in čisto drhtel.

Stopala sta nekaj časa molče. Študent je premišljeval, kako bi. Prav gotovo, da jo bo poljubil, in le vprašanje je še, kako bo to storil.

Pa je bil še v srečni dobi, ko govori in vodi človeka še samo srce! Tako se je naenkrat ustavil in se je obrnil k dekletu.

„Pokaži mi še enkrat svoje oči, Franica!“

Prijel jo je rahlo in nežno za bradico in ji je obrnil obrazek sem. Videla se je na njem vkljub temini še vsaka potezica, ker je bil tako čudovito bel.

„O, kake oči imaš, Franica! Kakor dva velika, svetla diamanta!“

Gledal je, gledal s skoraj prestrašenim pogledom vanje in se je držal dekleta trdo za rame, kakor bi se sklanjal čez prepad.

„In kaka ustka!“

Prijel jo je za glavico z obema rokama in jo je pritisnil k svojim licem.

Ni se odmaknila. Ničesar ni rekla. Samo globoko je soplja.

Tedaj pa se je rahlo premaknil, da so prišle ustnice na ustnice, potem prsi na prsi, telo k telesu . . .

Oddahnila sta se globoko in sta stopila zopet dalje.

Veličastno mu je bilo pri srcu in sam ni mogel nositi.

„Franica, ali veš, da nisem še nikdar poljubil dekliških ustnic? Ali veš, da je bil to najslajši trenotek vsega mojega življenja?“

Zato, da bo vedela tudi ona, kaj mu je dala, zato, da bo vedela, kaj mu je postala! . . .

Franica je strepetala.

„Vi, da niste še nikdar poljubili? Vi, ki živite v mestu?“

„Nisem. Prisegam ti, da nisem! Glej,“ — in tu mu je glas prečudne groze naenkrat zopet zadrhtel. „Glej, tako čisto na tešče sem sprejel ta tvoj poljub, kakor svoje prvo sveto obhajilo . . . in prav tako spoštljivo . . .“

Prišla sta za brdo in tik pred njima se je zasvetila med drevjem Franičina hiša.

„Ti Franica, saj sam ne vem, zakaj te imam naenkrat tako rad!“

Govoril je samo, kar mu je čutilo srce. In tam notri je bilo vse zbegano, presenečeno . . . Kar naenkrat je bilo prišlo . . . Lučka

se je bila prikazala iz temine, pritaknila se je in zdaj divja požar in liže iz vseh lin v noč. —

Potem jo je zgrabil zopet z obema rokama za glavo in se ji je zagledal strmo v oči.

„Glej, zaradi teh tu izgubim še pamet! O Franica!“

In Franica je začutila zopet žgoče poljube na svojih blaženo zaprtih velikih očeh. In potem je spolzelo nekaj mokrega čez nje lice.

2.

Ista usoda jim je prisojena našim dekletom zunaj po deželi kakor cveticam: da zažare in zadehte za hip in da padejo potem pod koso in . . . ah, nepoetična je dalje primera, a kaj pomaga . . . padejo pod koso in cvetice so postale seno, vsakdanja hrana za našo ljubo živinico . . .

Kakor nikjer se kaže na njih vsa strašna železna doslednost zakona narave: da je ustvarjeno vse v določen namen in da je le postranska stvar, če je ustvarjeno sladko in lepo. Za to je cvet, da prinese korist, in le kaj tako na sebi ničevega, kakor je dekliška lepota, se ukvarja z zalivanjem ničevih rdečih vrtnic. Ista ženska, ki ga je bila tam zasadila, je izpulila v tretjem mesecu z lastno roko iz zemlje krasen grm velikih rož in je vsadilo tja grm komilic za bodočega malička, ko ga je začutila pod srcem.

Zakon namreč, to jim je kosa, jim je smrt.

In Franica se je zavedala tega. Včasih se ji je zazdelo, da vidi vse drugače nego njene tovarišice, kaj čaka nje, kaj čaka njo. Še prej pod noč, ko so bile vse skupaj tam zunaj in so se lovile kakor otroci po trati nad cesto, se ji je storilo naenkrat tako, „kakor one pijane mešice, ki plešejo pod večer po solncu in ki pocepajo potem po tleh . . . Danes pet let se ne bo ljubilo niti eni več smejati. Z železno težko roko nas bo tiščalo delo k tlom, roj otrok se bo obešal za naše trudne ude, o naši lepoti pa ne bo niti sledu več. Ne samo da ne bo nobenega sledu, še v nasprotno se bo izpremenilo: kakor so gladka, polna in mehka naša lica, tako bodo takrat upala in raskava; kakor hodimo danes prešerno in lahko, tako bomo lezli, takrat vdano in pohlevno po svoji poti iz hiše v cerkev in zopet nazaj; kakor so danes svetle in pogumne naše oči in kakor široko odprta okna v vso lepoto te doline, tako bodo vprta takrat topo v tla, vsa popisana z našimi grenkimi skrbmi . . .“

A nobena, niti ena razen nje ne pomisli tega. Ozirajo se neprestano okrog in iščejo ženina. Kakih ženinov! Uščipne jo v roko, da jo vse zaskeli, in ji reče debelo besedo. Ševe, danes ima še klobuk postrani in krivec za njim, — za dve leti bo tudi on ponižen in skesan. Kakor bi jih človek ne videl vseh, ki so še lani, predlanskim fantovali! Človek bi se jim rajši izognil, tako mučno je, če jih srečaš in pomisliš, da sta se nekdanj šalila še kot fant in dekle.

Ona bi ne mogla prenesti nobenega; tudi če pogleda vse po vrsti, nobenega! Samo mladi cerkovnik Martin je nekoliko drugačen. In dobro ji je delo, ko je zapazila, da prihaja večkrat mimo njene hiše, nego je bilo potreba, in da pogleda na trgu pred cerkvijo pogostoma naravnost sem čez k njej, ki je stala sredi svojih tovarišic.

Bila mu je dobra in ni se branila, če jo je pobožal po licu, toda niti za hip si ni mislila drugače, nego da bo vse veselje proč, tudi ko vzame njega. Samo delo in trud je čaka in otroci in vse, od česar je otrpnila še vsaka, kar jih je bilo. In nazadnje bi postal tudi on kmalu, kakor so vsi. O delu bi izpregovoril ž njo, o otrocih; potem bi šel spat in bi vstal zopet še pred zorom. Kakor njen oče in mati, odkar se spominja.

O, saj ne sluti on in ne slutijo drugi, kaj se godi v njenem srcu, česa pričakuje tako željno njeno srce! . . . Ko jo stala včasi cele dolge čase pred svojim ogledalom in si je strmela neprestano sama sebi v oči, tedaj je občutila, — ne, nobenega dvoma ni bilo, da se zdi morda le njej sami tako! — tedaj je občutila, kako čudovite so te njene oči! . . . Obstati bi moral, kakor bi videl prikazen pred seboj, vsakdo, ki bi prišel mimo, — roko bi moral deti preko čela kakor pred solncem in vzklikniti tiho besedo presenečenja in blaženega začudenja . . . Ampak nič: mimo gredo in ničesar ne vidijo . . .

Pa tudi če se ustavi kdo: en sam pogled ji pove vse, kaj misli. Premeri ji postavo in jo pretehta . . . Tudi v obraz jo pogleda in ugaja mu, sam ne ve zakaj; ampak samo, če bi bila malo bolj rdeča v lica in malo bolj zalita pod brado! . . . Celo Martin ji je rekel: „Boš le videla, ko boš enkrat moja, kako se popraviš! . . .“

A danes, danes je prišel prvič eden mimo nje, ki je obstal na prvi hip pred njenimi očmi, ki je zastokal, ko se je ozrl v njene ustnice, v njen beli obraz . . . eden, ki mu je bila zaplamtela v presladke besede njegova divja sreča, da je našel vse to kar na cesti, kar tako gredoč, in ki se ni mogel odtrgati od nje . . .

(Konec prihodnjič.)

Nevesta.

Spisal dr. Ivo Šorli.

(Konec.

3.

rihaval je potem prav vsak večer, ko je že vse zaspalo — zgodaj zaspijo kmetje —, in je vrgel rahlo kamenček na njeno okence. Tekla mu je odpirat vrata, tiho sta se splazila v njeno sobico in sta jo skrbno zaprla. Stopila sta k oknu, ga odprla, da ji je posvetila vsa mesečina na obraz; in potem je strmel v njene čudovite oči, strepetaval, kakor bi ležal v bolezni, jecljal je pretrgane besede blaznega občudovanja in pijane sreče in utrgal samo tupatam poljub z njenih cvetočih ustnic . . .

Nikdar ničesar več . . . In zato se ji je zazdelo včasi skoraj smešno, kako je še nedolžen . . . Ni bila pokvarjena in še nobene rdeče rože poželenja ni bila zbudila kri med belimi lilijami njenega srca, toda tako sladko bi se bila prestrašila in zgrozila, če bi se bila zgrešila njegova roka za hip in sama ne vedoča kdaj s prave poti . . . In potem bi bila imela priliko, da bi mu jo bila hitro odmeknila in jo obdržala krčevito v svoji roki, iz samega strahu, da bi se ji ne zahotelo zopet po prepovedanih sladkostih . . . Zakaj močna je bila Franica . . . skoraj kakor fant . . . in čutil bi bil, kako so se ji napeli vsi kipeči udje in kako so kakor iz bron, če hočejo . . .

On pa ni razumel. Zakaj moški je lahko po srcu še vedno nedolžen, celo če po telesu ni več, Franica pa je bila ženska, ki jo zapeljuje telo, še predno le sluti srce, kaj je greh.

Zato je premišljevala včasi take stvari, on pa je premišljeval samo njene oči, ki so bile preveč čudovite, da bi videl še kaj drugega. Zapri okno, Franica, spusti zavese, — v temini te morda najde njegova mlada kri, da se boš borila ž njo in jo deviško premagaš! . . .

Letos je prišel tudi o Božiču domov in o Veliki noči. Na samega Velikega petka večer sta slonela pri oknu, pod katerim je

stala vrsta cvetočih breskev, ki so se svetlikale iz temine kakor toliko bledordečih mrtvaških lučk.

„Veliki petek — Ivan! Vendar je greh . . .“

„Ne, ni greh, ne more biti greh, Franica!“ je vzdrltel v globokem prepričanju.

„Ne, saj res ni greh . . . S tabo bi si upala prevasovati celo noč tik pred svojo smrtjo,“ je rekla Franica, in niso bile brez malo zlobnosti njene besede.

„Kaj počenjam z otrokom!“ si je očitala tolikokrat med letom, ko je mislila nanj. „Grdo je, ko sem starejša od njega in bi morala imeti jaz več pameti!“

Res, da ni bilo nič grešnega med njima, ampak vendar . . . Nobenega zmisla namreč ni imelo. Kaj bi rekli ljudje, če bi zapazili. Za oltar je namenjen, vsa fara je že zdaj ponosna nanj, vsako oko ga vidi v duhu v zlatem plašču pred seboj, nedolžnega in belega kakor svetega Alojzija, — naenkrat se izve, da ga je bila izvabila ona v črnih nočeh v svojo spalnico in ga zapeljala v skrivne grehe . . . Kamenali bi jo! . . .

In šele Martin! Niti dotekniti se je ni smel več, odkar je bilo onega polno njeno srce, pa je vendar pohlevno prihajal, sedel je pred hišo in govoril prijazne in mehke besede ž njo. Očitno so se mu že smejali, on pa ni maral za vse to . . . In nazadnje je ne čaka vendar nič drugega . . . Oče in mati umrjeta, brat pride čez dve leti od vojakov in se poroči, — ali bo potem na poti po hiši! In boljšega od Martina ni vendar nobenega in ni lepo, da bi ga varala. Naj bo! — lepa otročarija je bila, sladak spomin za stare dni, ko je strmel lep študent v njene oči in je zvenela zadivljena pesem o njih globinah čez nje omamljeno srce, toda zdaj je dovolj in treba je postaviti pamet med sebe in vse to.

Že pred Veliko nočjo je bila sklenila, da mu poreče tako. Pa ga ni mogla odpraviti, ko ga je videla stati izpod zaves tako plahlega pod oknom in umirati skoraj štirimesečnega hrepenenja . . . In potem je pustila, naj se izlije še enkrat, zadnjič, ves vonj te sladke ljubezni čez njo, naj izlijejo še enkrat, zadnjič, njene oči vso svojo moč čezenj, čez prvega in najbrže čez zadnjega, ki je občutil z vso svojo dušo njih čar . . .

4.

Dnevi so bili dolgi, svetli in visoki, vse tja gori do kraljevsko velikega solnca. Ljudje so se gibali od zore do mraka tam zunaj —

kakor posejane so bile ž njimi njive na ravnini in senožeti po rebrih, — in tudi Franica je morala vstati včasih od svoje šivalne mize in iti pomagat. Tako je bilo do smrti utrújeno njeno težkega dela nevajeno telo in brez sanj je legla in zaspala brez misli nanj, ki ji je bil prej vedno pred očmi.

Tako se ni spomnila, kdo je zunaj, ko je priletela pest kamenčkov na priprte zaklopnice njenih oken. Martin ni, ker ne sme, drugi se je še celo izogibljejo zadnje čase . . . gospodične. —

Skočila je iz postelje in je pogledala. On! Spodaj stoji kakor kip in mesečina mu pada ravno na obraz, lepi, mladi obraz z valom temnih kodrov izpod širokega kloþuka.

„Za hip je pomislila . . . Ne, toliko mu mora odpreti, da mu pove . . . Še enkrat — in res zadnjikrat!“

Odpahnila je oprezno zaklopnico, da ji je mogla glavica skozi. Tedaj je šel blažen nasmeh široko čez njegovo lice in roke so se mu dvignile hrepenenja, kakor vedno, kadar je tako pogledala nanj.

Pokimala mu je, in ko se je bila hitro oblekla, mu je hitela odpirat.

Dolgo ni mogel nič govoriti. Samo glavo ji je držal v svojih drhtečih prstih, kakor da drži vse svoje življenje, vso svojo srečo v njih, in le zdajpazdaj jo je poljubil na ustnice.

Ali ti poljubi so bili vendar drugačni, — moški, nič več mla-diški, dajanje, ne več jemanje, volja, ne več prošnja, ukaz, ne več vprašanje. In ko ji je ovil potem roko okrog vratu, je bila skoraj grešna drznost v njej.

Zadrhtela je in ga je pogledala.

„Vidiš, zdaj sem pa fant!“ je rekel in se je mirno nasmehnil: „Matura v žepu, ključ v žepu, — za vrati ves prostrani beli svet! Čez tri mesece odpremo in stopimo ven na plano! . . .“

Prestrašila se je teh besed — srce se jih je bilo prestrašilo — in sklonila se je od njega nazaj.

„Kaj ne pojdeš . . .?“

„Za duhovna? Če Bog da dobro srečo, ne!“ „Povej, ali bi me ne bilo škoda?“

Samoljuben je bil njegov nasmeh, posveten.

„In kaj misliš?“

Skoraj kriknila je te besede.

„Sam ne vem še. Na Dunaj pojdem vsekakor. Morda za profesorja, za sodnika, mogoče celo za zdravnika. Ne vem še.“

Neprijetno je bilo njegovo govorjenje.

Pogledala ga je bolj pozorno. Da, človek bi moral reči, da je zdaj še lepši od prej. Svetle so njegove oči in pogumne, bolj zapeljive njegove ustnice. Tudi oblečen je popolnoma po gosposko in lepo se prilega črna suknja njegovemu vitkemu telesu . . . Ah, na pot je napravljen, na dolgo, veselo pot tja ven čez življenja pestri vrt . . .

O, in ona si ga še ni mogla misliti več drugače, nego kakšen bo najlepši dan svojega življenja, najsvetlejši dan vse fare, odkar stoji . . . Topiči pokajo, zvonovi pojejo, zastave vihrajo, povsod ga čakajo slavoloki. Dolga bela procesija se pomiče proti cerkvi, po cesti, vsej natrošeni s cveticami. . . . In potem prihajajo pred oltar, — dolga vrsta belih gospodov, drug za drugim, deset, dvajset, da ni konca. In slednjič, zadnji, on sam, nekoliko bolj bled nego navadno, a še lepši, v bogatem plašču, s črno mašno kapo na glavi . . . Gospodje se razpostavijo pred njim, da gre skozi, potem se ustopijo okroginokrog oltarja, pol na njegovi desnici, pol na levi, in se mu globoko priklanjajo. In zdaj se dviga počasi čeznje in gre pnižno, a vendar ponosno — ponižen pred Bogom, ponosen pred ljudmi! — po stopnicah navzgor. Že je pred tabernakljem. Za njim stoji stari dekan iz trga, domači gospod župnik, — a on je danes prvi med vsemi, njemu velja vsa ta slava in čast . . .

In ona kleči tam kje zadaj, tiho in skromno med ženami. Morda se je že komaj ukradla za hip od otrok, — zadnja je med vsemi in nihče je ne vidi, — a ona ve vseeno, da je bil lepi novomašnik samo njen nekdanj izmed vseh na svetu! In iste oči, ki strme danes zamaknjeno v oltar, so strmele nekdanj prav tako zamaknjeno v njene oči . . . In vendar je čisto in nedolžno njegovo srce pred Gospodom . . . Njen je bil, pa se ga ni doteknila, — otrok je bil prišel k njej, otroka ga je dala Jezusu nazaj . . .

O, in zdaj hoče iti . . . Sodnik bo, zdravnik . . . kakor so tisti, ki so gledali v trgu za njo, če je šla na semenj doli. Take drzne, nespodobne oči bo imel, da ve človek takoj, kaj mislijo. Tako grdo posvetno življenje bo živel kakor vsi ti ljudje brez vere, brez vesti . . . In če se spomni nje in teh njunih večerov, se bo smejal . . . In morda bo pravil še svoji ženi . . . taki gosposki nališpanki . . . in oba se bosta smejala . . .

Stresla se je in silno ihtenje jo je zlomilo.

„Ne, ne, Ivan, ne smeš! . . . Ne . . . ne pustim te!“

„Kaj? . . .“ Glédal jo je ves presenečen in je ni mogel umeti.

„A zato!“ se je spomnil naenkrat in se je zasmel.

„Ti misliš, da bi te pozabil?“ se je sklonil k njej in jo je pritisnil nase. „Saj ravno radi tebe nočem. Ah, ne, ti moja Franica, — če ne grem, le radi tebe ne grem. Takoj, ko dovršim, pridem pote...“

Obrisala si je solze in je zmajala z glavo.

„Ne, Ivan, takrat ti sam ne boš mislil več name. In če bi mislil ti, bi jaz ne hotela . . . Šel bi . . . in nikoli več bi te ne videla . . .“

„In zakaj ne?“

„Zato ne, ker . . .“

„Zato ne, ker bi se ti takoj poročila,“ je rekel temno. „Sicer bi se pa tudi tako . . . Kaj te bo brigalo potem, ali bom mogel nositi križ, ki si ga tebi na ljubo naložim!“ . . .

Zazeblo jo je bilo pri njegovih besedah do dna srca in občutila je vse težko očitaje, skrito v njegovih besedah, da ga pošilja tako samega na žalostno pot . . . In že je vstala iz njene duše misel in že je bil trden sklep.

„Ne, Ivan, ne misli, da storim tako. Ne rečem, da se kdaj pozneje ne poročim . . .“

„Z Martinom!“ jo je prekinil strupeno.

„Ravno z Martinom, če me bo čakal toliko časa, ker je dober in pošten človek. Toda vsa ta štiri leta te bom čakala. Kakor nevesta te bom čakala in z vencem na glavi in v beli obleki te bom spremljala pred oltar, če me boš hotel izbrati . . . A, obljubi mi, Ivan, obljubi mi, — pomisli, tako bo lepo!“ je vzkliknila vsa prevzeta . . .

Sklonil je glavo in je gledal dolgo molče predse.

Nazadnje . . . saj mu samemu ni bilo toliko do tega . . . Vse življenje se je moral težko boriti za svoj kruh in zdaj bi ga čakale še težje borbe. Samo hrepenenje po prostosti mu je dajalo poguma; a še močnejša nego hrepenenje je bila plahost pred svetom v njegovem srcu . . . Tu bi dobil drobtinico, tam drobtinico, a nazadnje bi morda vendar opešal. Če človek prav pomisli, ali je vredno? Študirali so, dovršili, toda, ali so danes res srečnejši nego duhovnik, ki je našel uteho v svojem poklicu? Lepo mirno bi živel, kupoval bi si knjig . . . In nazadnje tudi duhovnikovo življenje ni brez veselja . . . in kakor hoče, si človek uredi . . . Če najde poklic, bo živel po njem — če ga ne najde, bo živel brez poklica . . .

Pogledal je Franico. Mirno je stala zdaj ob njem in je strmela ven. Kakor bel sen je bil njen obraz.

„In . . . in če te ne ubogam, se takoj poročiš, Franica?“

Komaj je slišala njegove besede, tako potihoma jih je bil izgovoril. „Česa naj bi še čakala?“ je odgovorila, in zopet so ji zalile solze oči . . .

„Pusti mi tri dni pomisleka, Franica,“ je rekel počasi. „Čisto sam zase hočem biti dotlej, pretehtati dobro in temeljito, a v četrtek večer ti pridem povedat. Saj smem?“

„Smeš. In če storiš, kakor te prosim, smeš priti, kadar hočeš... Tudi danes leto, danes dve leti lahko prideš, če... če boš maral... Za toliko bi se še upala zagovarjati pred Bogom... Če boš mislil pa drugače...“

„Bi ne smel priti več? . . .“

„Ne, potem nikdar več!“

In zato tudi pomišljal ni nič več in jo je stisnil burno na svoje srce. In kakor ženina in nevesta sta slonela ob oknu pozno v noč...

5.

Srce se ji je stisnilo, ko ga je zagledala naslednje počitnice prvokrat v črni obleki. Tako resnobno je gledal in tako bled je bil . . . Samo legel bi, zaprl oči, sklenil roke in mrtvaške sveče bi prižgali okroginokrog njega . . .

In zato se ga je bala tako. Dvakrat že ga je imela srečati, pa je zbežala prestrašena s ceste, da bi je ne videl, ko pride mimo.

In potem, ko je prišel zamišljen in svečano mrk, je vsa trepetala tajne groze v svojem skrivališču in je gledala za njim, dokler ni izginil v črnem mraku dreves tam doli pred ovinkom.

O, če je nesrečen, nesrečen, ker je poslušal njo in ne svojega srca? Saj ni niti slutila, da ga bo videti v tej dolgi črni obleki sredi bele ceste tako... kakor izgubljeno mladost... kakor žalosten spomin...

In nekega večera ni mogla prenesti več; in ko se ji je približal, se mu ni umaknila.

Počasi je prihajal, a ko jo je ugledal in spoznal, je naenkrat obstal.

„Glej, zdaj te šele vidim, Franica, da se ti zahvalim za vse, kar si mi storila,“ je vzkliknil in ji je iztegnil svojo roko.

Za hip ni vedela, kako bi mu rekla, potem pa je občutila, da je mogoča med njima le beseda, kakor jo govori sestra bratu.

„Torej si srečen, Ivan?“

„Nepopisno srečen, Franica! Komaj mesec dni me je izkušal Gospod, potem pa mi je široko odprl svoje naročje. Glej, in zato

sem želel govoriti s teboj; in predno bi bil odšel, bi bil sam prišel. Prišel bi bil, da te odvežem od tvoje objube.“

V dno duše jo je zbolelo in težak je bil njen pogled, ko je obstal na njegovih očeh.

On pa jo je razumel drugače.

„Ne misli, da bi mi ne bilo ljubo, če bi te videl takrat pred seboj. Ali kako naj sprejemem za to veselje tako žrtev od tebe?“

„Kaj misliš res, da je to žrtev?“ je vzkliknila vsa razžaljena in nemilo presenečena.

Nemara mu jo je bil poslal sam izkušnjavec na pot in se je poslužil brez vsake njene krivde njenih v tem boleznem streptavanju tako nepopisno lepih ust, da bi ga omajale v njegovi kreposti. In morda je prilil on njeni žalosti to divjo željo, da bi ga prisilila zastrmeti še enkrat z nekdanjim zadivljenjem v njene oči.

„Žrtev imenuješ ti to?“ je ponovila. „Kaj si res in že v tem kratkem času tako popolnoma pozabil vse, kar je bilo?“

Poznala je silo svojega glasu, če je hotela, da je zazvenel tako, poznala je moč svojega pogleda, če je povzdignila počasi svoje oči in je prišla potem z vso njih globokostjo.

In res se jih je prestrašil in ni mogel skriti, da je nje moč močnejša od vsega, kar se je iztegalo nevidno od zgoraj k njemu, da ga brani in podpira v tej nevarni uri.

Videla je in ji je bilo dovolj. Samo to je hotela! Da občuti še enkrat in popolnoma, da ga je izpustila ona sama in prostovoljno iz svoje oblasti in da se ne bo zahvaljeval na drugo stran, če stoji ona na tej strani pred njim!

„Ne, Ivan, meni to ni žrtev!“ je rekla z mirnim in samo še gorkim glasom. „Preveč sem ohranila vse v svojem srcu, da bi mogla še danes omahovati. Kakor sestra sem ti vdana in pravico imam do venca na tvoj dan . . . Seveda, če me pa ti sam ne boš hotel . . . če me že danes nočeš, mi rajši povej . . .“

„Franica! kako moreš tako govoriti? Sestra! Stokrat več nego sestra . . .“

Umolknil je in jo gledal s širokoodprtimi očmi. In ona je videla v teh očeh vse, kar je videla nekdanj . . . Ena beseda, in padlo bi bilo do zadnjega, s čimer se je bil težko in počasi odel v enem celem letu proti svetu in njegovim izkušnjavam in proti njej sami.

Toda ona se je zavedala v tem hipu še bolj jasno nego kdaj poprej, da bi ga dala le svetu, če bi ga poklicala zdaj nazaj; zato

ga je potisnila z odločno roko zopet za ograjo, kamor ne bo mogla k njemu ne ona, a tudi nobena druga ne.

* * *

Vdano in pohlevno je čakal Martin. Še tega in onega je bilo treba, — kaj je razumel on o tem?

Slednjič pa so vendar določili: Na Veliki Šmaren bo nova maša in Franica bo takrat še družica, na Mali Šmaren pa bodo zadnji oklici.

In tako je Franica dočkala. V prvi klopi je klečala v svoji svetli beli obleki kakor nevesta in je gledala pred oltar. In zgodilo se je, kakor je videla v svojih sanjah: zazvonilo je z vsemi zvonovi in dolga vrsta gospodov se je pomikala iz zakristije pred oltar. Za vsemi pa je prišel on sam, bled in visok, v zlatem plašču in s črno mašno kapo na glavi.

Gorko ji je zavalovalo pri srcu in z obema rokama si je pokrila obraz.

In ko se je sklonil globoko čez oltar, da bi se spomnil v nemi molitvi vseh, ki so mu bili dobri na njegovi poti, je zakipelo tudi v njegovem srcu in pred seboj je zagledal njene oči. In je privzdignil jasno in mirno svoje k prelepi Sveti Devici nad seboj in jo je prosil, naj ji bo dobra mati do konca njenih dni in naj ji stoji ob strani v njeni poslednji uri.

S m e h.

Ko dahnilo so rože v vesno vstajajočo,
vzdrhtela v smehu je rdečem glasna plan;
nad žitno njivo, v svežo zlato dalj poljočo,
smehljal se je od gor do gor blesteči dan.

Nad grozdom se temnečim v brajdi med ogrado
zvenel je smeh v jesensko plodov polno stran;
nad vojsko skrvavelo v polju, vojsko mlado
smejale se z mrtvim smehom je gasnoči dan.

Vojeslav Molè.

